

VESTINGSTAD NIJMEGEN

1750

In de voetsporen van
kaartenmaker Kiers

PAUL KLINKENBERG
PETER ALTENA
PAUL VAN DER HEIJDEN

Vestingstad Nijmegen 1750

Vestingstad Nijmegen 1750

In de voetsporen van kaartenmaker Kiers

Paul Klinkenberg
Peter Altena
Paul van der Heijden

Hilversum
Verloren
2022

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van:
Stichting Fonds SFS,
Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven,
Stichting Menno van Coehoorn,
Uitgeverij Vantilt

Uitgeverij Vantilt

Afbeelding op het omslag: Gezicht op de vestingwerken met Kronenburgertoren, de Roomse Voet en St. Jacobstoren. Rudolphus Lauwerier, ca. 1875 [MHV], plattegrond van Nijmegen, Klaas Willem Kiers, 1750 [NA], portret van Klaas Willem Kiers in het Album Amicorum van hem. Aart Schouman, 1753 [UBG]; achter: pagina uit het veldboek van Kiers, met o.a. een schets van de stadsmuur bij de Hezelpoort. Klaas Willem Kiers, 1750 [NA], plattegrond van Nijmegen, Klaas Willem Kiers, 1750 [NA].

© 2022 Paul Klinkenberg, Peter Altena & Paul van der Heijden
Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464550122

Omslagontwerp en opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwoord	7	Watermerk	52
		Instrumenten	52
		Opdracht	55
DEEL I HISTORISCHE CONTEXT		Binnenstad noordwest	55
– PETER ALTENA		Binnenstad zuidwest	60
1 Klaas Willem Kiers (1726-1759)	11	Binnenstad zuidoost	63
Jeugd en scholing	12	Binnenstad noordoost	65
Militair ingenieur en ‘Modellist’	14	Waalkade	66
Vervolg van loopbaan	16	Hoenderpoort	68
		Een blik op het zuidoosten	70
2 Prins Willem IV, stadhouder (1711-1751)	20	Molenpoort	74
Johan Willem Friso, Willems vader	21	Westzijde stad	78
Willems jeugd en scholing	21	Aret la Bas	80
Ommekeer in 1747: Willem IV, erfstadhouder	26	Pesthuisbolwerk	82
		Stadsmuur in het westen (1)	85
3 Nijmegen, de stad, het garnizoen en de vesting in 1750	30	Stadsmuur in het westen (2)	87
Onweer in Nijmegen	31		
Garnizoen	35	DEEL III BIJLAGEN	
Vesting	37	Bijlage 1a De legenda van kaart N121	91
		Bijlage 1b De legenda van kaart N122	92
4 Kiers’ maquette van Nijmegen, een open einde	41	Bijlage 2 Kaart N121 met alle namen van vestingwerken en poorten	93
		Bijlage 3 Selectie van vaktermen	94
DEEL II HET WERK VAN KLAAS WILLEM KIERS		Noten	97
– PAUL VAN DER HEIJDEN & PAUL KLINKENBERG		Afkortingen	99
5 Plattegronden en Veldboek	49	Illustratieverantwoording	100
Inleiding	49	Geraadpleegde archieven	101
Plattegronden	49	Literatuur	102
Veldboek	51	Dankwoord	104

Voorwoord

Dit boek voert de lezer naar een bekende stad in een onbekende tijd: Nijmegen 1750. Wie was daar ooit? Hoe de oude stad Nijmegen er dat jaar uitzag en hoe geharnast de stad was, met verdedigingswerken en forten, kunnen we zien dankzij de unieke tekeningen en kaarten van Klaas Willem Kiers. Zijn werk neemt de lezer mee in een bijzondere tijdreis, met een flits 270 jaar terug in de tijd.

De stad Nijmegen is al vaak getekend, heel vaak zijn er plattegronden van de stad gemaakt en bijna al die tekeningen en plattegronden zijn vele malen gereproduceerd in studies en historische atlanten, ontelbare malen in musea geëxposeerd. Nog nooit echter werd de stad zo gedetailleerd getekend, zo nauwkeurig dat je er probleemloos mee door de stad Nijmegen in 1750 kunt gaan wandelen. Maar wie kende deze kaarten? Ze zijn nooit eerder getoond, nooit eerder bestudeerd, nooit eerder lezers onder ogen gekomen.

Pas in 2014, haast per ongeluk, verscheen er een tekening van Kiers in Nijmegen op een beeldscherm. In een nazit bij een vergadering van Tweede Wereldoorlog-archeologen liet Willem Kuppens zien van welke kaarten van Nijmegen hij in het Nationaal Archief in Den Haag scans had laten maken. Die archeologen maakten deel uit van de afdeling Nijmegen van het AWN. Een van hen, Paul Klinkenberg, was benieuwd naar het door Kuppens verzameld kaartmateriaal uit de achttiende en negentiende eeuw: plattegronden van de vesting, militaire gebouwen en profielen van fortificaties.

Op een computerscherm van de gemeentelijke archeologische dienst verscheen kaart na kaart. De hoeveelheid was al indrukwekkend, enige honderden, maar uitzonderlijk waren vooral de kwaliteit en diversiteit. Voor Klinkenberg, een van de auteurs van dit boek, sprong een kaart eruit. Een kaart van Nijmegen van halverwege de achttiende eeuw. Nooit eerder gezien, opvallend verschillend ook van de andere kaarten, anders van stijl en voorzien van een enorme legenda. Liefst 146 namen telde de legenda, met daarbij exotische namen zoals 'Bolwerk Mexxico' die als nieuw klonken en tot de verbeelding spraken. Bij nadere beschouwing viel de enorme detaillering op: de veertien pompen die de stad telde, waren alle goed te onderscheiden.

Een zoektocht naar de identiteit van de maker van de kaart leverde aanvankelijk vooral vraagtekens op. In de inventaris van het Nationaal Archief (toegangsnummer 4.OPV) was de bijzondere kaart van Nijmegen N121 wel opgenomen, maar geen naam van de maker.

Die inventaris vermeldde ook het bestaan van de kaart van Nijmegen N122 en N119, 'plattegronden, doorsneden betreffende de vestingwerken'. Ook hier zonder namen. In beide inventarisbeschrijvingen viel tevens te lezen 'Op order van Zijne Doorluchtigste Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassauw', wat de nieuwsgierigheid nog meer verhoogde.

Zoals wel vaker lag de oplossing binnen handbereik. In de lijst van militaire topografische kaarten, samengesteld door F.W.J. Scholten, zijn de bedoelde kaarten en ook het bijbehorende veldboek opgenomen en daarbij staat de naam van de maker: Klaas Willem Kiers. Scholten kende Kiers dus wel.

Bij daaropvolgende bezoeken aan het Nationaal Archief bleek de schat van Kiers veel rijker te zijn dan de vermelding in de lijst van Scholten deed vermoeden: een schetsboek met detailtekeningen van de buitenmuren en de vesting Nijmegen en van de omgeving, nauwkeurig opgemeten. De stad rijst haast tastbaar op uit al deze tekeningen.

Al die tekeningen en de twee plattegronden waren bedoeld als voorbereiding voor het maken van een maquette van de stad met haar vestingwerken. Van die maquette, wel voltooid, ontbreekt momenteel ieder spoor. Die maquette maakte Kiers in opdracht van stadhouder Willem IV die door zijn vroege dood maar weinig tijd kreeg om zijn macht te ontplooiën.

Dit boek wijst je niet alleen de weg in de stad Nijmegen, zoals die er in 1750 uitzag, maar laat je ook Klaas Willem Kiers als kaartenmaker op de voet volgen. Over het leven van Kiers is niet heel veel bekend, maar wanneer hij in februari 1750 in Nijmegen arriveert, is hij ineens volop aanwezig. Het lijkt dan wel of camerabeelden zijn bewegingen vastleggen. Die beelden maakte Kiers zelf: zijn schetsen, zijn tekeningen.

Met zijn schetsboek wandelde hij in en om de stad. In zijn schetsboek, door hem 'veldboek' genoemd, volg je Kiers van pagina tot pagina terwijl hij Nijmegen schetst en tekent. De volgorde van werken is duidelijk: eerst opmeten en schetsen, dan het uitwerken ervan tot detailtekeningen en plattegronden en tot slot het bouwen van een maquette.

In dit boek leggen we de kaarten op tafel. De geweldige omvang van het materiaal dwong ons tot een keuze. Wat hier ter tafel komt, is een rijke en ruime keuze.

Het beeldmateriaal stelt vele vragen: wat zien we, waartoe dienden de tekeningen, wie is die Kiers eigenlijk? De antwoorden op dat veelvoud aan vragen zijn te vinden in de eerste twee delen van dit boek. Afbeeldingen met toe-

lichtingen maken het leeuwendeel van het boek uit. Daarnaast is er een viertal hoofdstukken over de maker Klaas Willem Kiers, over de opdrachtgever stadhouder Willem IV, over de stad Nijmegen, het garnizoen en de vestingwerken in de jaren rond 1750 en tot slot een klein hoofdstuk over maquettes.

De tijdreis die dit boek aanbiedt via tekeningen en kaarten, verschilt van de veel gebruikelijker archeologische tijdreis. Deze cartografische tijdreis wijst de lezer de weg in de stad en de omgeving, met een nauwkeurigheid die verdwalen uitsluit: waar stonden de pompen en waar kon je de stad betreden en verlaten? Met je ogen kun je je weg vinden in het Nijmegen van 1750. Alles wat je ziet is van 270 jaar geleden.

| Deel I
| Historische context

1 | Klaas Willem Kiers (1726-1759)

In februari en maart 1750 struinde een jongeman van 24 door het Nijmeegse buitengebied, net buiten de stadswallen. In een schetsboek, een zogeheten 'veldboek', maakte hij tekeningen van de verdedigingswerken van de stad. Hij wandelde ook in de stad, binnen de omwalling, en ook daar legde hij hoekjes van de stad vast. Hij ging daarbij systematisch te werk. Soms keek een passant even over zijn schouder mee. Waar was dit goed voor? Nijmegenaren waren in wantrouwen geschoold: toen de stad in 1702 bijna was overrompeld door de Fransen en ternauwernood ontsnapte, gingen inwoners op zoek naar mogelijke verraders. De stad cultiveerde de herinnering aan verovering en plundering, kerken stonden jaarlijks stil bij de wonderbaarlijke redding in 1702 toen God en de Nijmegenaren groot onheil hadden voorkomen.

De jonge tekenaar vond het best dat men hem op zijn vingers keek. Hij had niets te verbergen. Vermoedelijk was hij niet alleen en liet hij zich assisteren door iemand die het meten voor zijn rekening nam. Stad en omgeving kregen wel vaker bezoek van schilders en tekenaars, die eerst een schets maakten en die later, in hun atelier, lieten volgen door een tekening of een schilderij. Topografische tekenaars zoals Cornelis Pronk, Jan de Beijer en Hendrik Spilman reisden van stad naar stad en gaven in afzonderlijke tekeningen een indruk van steden en dorpen.

Zij richtten zich in Nijmegen op het Valkhof, kerken en andere kenmerkende gebouwen. Aelbert Cuyp schilderde het Valkhof vanuit verschillende gezichtspunten. Populair was ook het panorama van de stad met op de voorgrond de rivier en op de achtergrond, als blikvanger, het Valkhof. Het schilderij dat Jan van Goyen van de stad maakte, verwierf bekendheid en droeg bij aan de reputatie van Nijmegen als schilderachtige stad. Het tekenen van verdedigingswerken lag natuurlijk gevoeliger, maar Kiers tekende in het openbaar, verbleef in 's Lands Magazijn in Nijmegen en droeg een legeruniform, een waterdicht alibi: het betekende dat zijn tekeningen en hij iets te maken moesten hebben met het garnizoen, dat in de stad gevestigd was, of met de rol die de stad en vesting Nijmegen speelde bij de verdediging van het land.

Bij zijn tekenwerk kon de tekenaar gebruik maken van een recent verschenen en bij de tijd gebracht handboek: *Werkdadige Meetkunst*, waarin landmeters en ingenieurs geleerd werd hoe zij 'wiskonstig met en zonder Hoekmeting' te werk konden gaan. In 1703 had Johannes Morgenster de eerste editie uitgebracht, maar echt succesvol was de verbeterde en vermeerderde uitga-

Portret van Klaas Willem Kiers door Aart Schouman in het Album Amicorum van Kiers, 1753.

ve van 1744. Die nieuwe editie was verzorgd door Johann Hermann Knoop. In Knoops *Werkdadige Meetkunst*, nadien vele malen herdrukt, was er ook een paragraaf in het bijzonder bedoeld voor ingenieurs en gericht op het 'kaarteren' van vestingen.¹ Onontbeerlijk daarbij was een zogeheten meettafeltje. Illustraties verhelderden de te volgen procedures van opmeting.

Hoe dat tekenwerk, met bijbehorend tafeltje, oogde, lieten de Zeeuwse kaartenmakers David en Anthony Hattinga zien: in de linkerhoek van hun 'Kaart van het eiland Walcheren' (1753) legden zij een tekenaar en een landmeter vast, beiden 'aan het werk' en met op de achtergrond een tent² (zie afbeelding p. 54). Of het hier om zelfportretten van de Hattinga's ging, vertelt de geschiedenis niet, maar zeker is wel dat zij hier een inkijkje gaven in de kunst van het 'kaarteren'.

Jeugd en scholing

Wie in die maanden in Nijmegen met de jongeman sprak, hoorde duidelijk dat hij niet van hier was. Een Groningse tongval. Het was Klaas Willem Kiers, op 10 februari 1726 geboren in Zuidbroek in het Oldambt, midden-Groningen, nabij Scheemda.³ Het kleine Zuidbroek lag op een handelsroute naar Duitsland en kende goede verbindingen met de omgeving. Dankzij het Winschoterdiep was Zuidbroek via het water verbonden met de stad Groningen, al vanaf het begin van de zeventiende eeuw onderhield een trekschuit de verbinding tussen dorp en stad. Klaas Willem Kiers en Zuidbroek waren bepaald niet veroordeeld tot isolement.

Over de familie Kiers en de jeugd van Klaas Willem is niet veel bekend. Zijn vader heette Willem Kiers en was in Zuidbroek 'Gerigts Substituut', d.w.z. griffier. Het is niet heel duidelijk wat dat precies betekende, maar het was een functie in het bestuur en de rechtspraak en verschaftte vader Kiers lokaal aanzien. Op 20 juni 1723 was deze Willem Kiers in Muntendam in het huwelijk getreden met Aagtje Klaassens, vier dagen ervoor waren ze in Veendam in ondertrouw gegaan.⁴

In 1726 zag Klaas Willem het levenslicht, tien jaar later gevolgd door zijn broer Adecco Willem, die hem later zou gaan assisteren. De meeste gegevens over zijn jeugd zijn te vinden in Klaas Willems *Album Amicorum*, het vriendenalbum, en om die reden wordt hier bijzondere aandacht aan dat Album geschonken.

Klaas Willem begon weliswaar pas in augustus 1752 met het aanleggen van het Album, hij is dan 26 en Nijmegen was voor hem al verleden tijd, maar de personen die aan zijn Album bijdroegen, geven een goed beeld van zijn netwerk en een indruk van zijn studietijd. Tot dat netwerk behoorden ook geleerde en machtige mannen die in zijn Groninger jeugd een belangrijke rol hadden gespeeld. In 1753, de tweede helft van april en de eerste helft van mei, nodigde hij zo'n tien Groningers uit om iets in zijn Album te zetten. Met die uitverkoren personen en de stukjes is het mogelijk op zoek te gaan naar Kiers' verloren tijd.⁵

Abraham Buning, een van de Groningers die iets in het Album schreven, was meer dan veertig jaar (1727-1771) rector van de Latijnse School in de stad Groningen.⁶ Dat Buning op 4 mei 1753 in het Album schreef, vormt een sterke aanwijzing dat Klaas Willem de school van Buning had bezocht.⁷ Meer dan eens waren leerlingen van de Latijnse School intern, dat zal zeker het geval geweest zijn voor de jongen uit Zuidbroek. Dat hij naar Groningen gestuurd werd, verraadde niet alleen de ambitie van de ouders, maar ook hun status waarbij zo'n ambitie paste. Doorgaans volgde op de voltooiing van de Latijnse school een inschrijving aan de Academie, maar de dood van zijn vader in 1742 stond een volledig academisch vervolg in de weg. Voor Klaas Willem dus geen juridische of medische studie. Aan de Groninger Universiteit volgde hij wel colleges wiskunde en vestingbouwkunde, een ideale voorbereiding op een carrière als militair ingenieur. De universiteit van Groningen bood een dergelijke beroepsopleiding dan ook aan.⁸

Nicolaas Engelhard, die hem in Groningen onderwees in de wiskunde, droeg op 10 mei 1753 bij aan Kiers' Album en hij noemde Kiers bij die gelegenheid zijn discipel van weleer. Andere Groninger geleerden, die hem de eer van een in-

Het Academiegebouw in Groningen waar Kiers zijn opleiding heeft genoten was een voormalig begijnhof. Nog altijd staat op deze plek het Academiegebouw, maar dan de monumentale herbouw uit 1909.

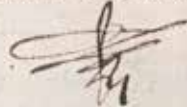
Rechts, de inscriptie (bijdrage) van Daniel Gerdes, hoogleraar en rector van de Groninger universiteit.

Matth. X: 16.

Et nulli novius velis, imitare columbam
Serpentem ut possit nemo nocere tibi.

Dere heylbrame Lersje van den
Geregenden Heyland
om met ene Christelyke Eenvoudigheid
en Vootrichtigheid
te verkeeren in dese tegenwoordige werelt
hebbe ick ten keken van Agting voor de Meer
KLAAS WILLEM KIERS
Ingenieur Modellist van wylen
Zyne Doorlugtige Hoogheid
gaerne hier willen ter neder stellen

Daniel Gerdes Theol. Doctor
en Professor in s' Lands Hoze Schole
van Stad en Lande, en thans derreker Rector

Groningen
J. P. May
1753.

scriptie bewezen, lieten niets merken van een academische loopbaan van Klaas Willem. Twee dagen voor Engelhard schreef bijvoorbeeld de befaamde Daniel Gerdes, hoogleraar theologie en op dat moment rector van de universiteit, iets in het Album, maar hints naar academisch onderwijs ontbraken. Het kan natuurlijk goed zijn dat Klaas Willem wel degelijk colleges van Gerdes had bijgewoond.

Gerdes' inscriptie was om twee redenen zeer belangrijk: diens faam was zo groot dat de eigenaar van het Album er eer mee inlegde (en gemakkelijker anderen kon verleiden hun bijdrage te schrijven). Gerdes was bovendien theoloog en Klaas Willem nodigde graag mannen van de kerk uit. Blijkbaar kende hij predikanten een hoge status toe. Of een groot praktisch nut. Predikanten in het Album waren handig, want waar de wegen de jonge Kiers ook leidden, er waren altijd en overal predikanten op wie hij dankzij het theologenlijstje in zijn Album een beroep kon doen. De predikanten in het Album suggereerden bovendien rechtzinnigheid van de eigenaar van het Album. In geval van twijfel daaraan konden de namen van de predikanten helpen.

Een andere Groninger die in zijn Album optrad, was Sigfried Klugkist, zoon van de Zuidbroekse dominee Conradus Klugkist. Hij was ruim twintig jaar ouder dan Klaas Willem en intussen bevorderd tot 'rentmeester der Stadt Groningen'. Zo naderde Kiers in zijn Album de bestuurlijke elite van Groningen. In het Album verscheen op 10 mei 1753 een bijdrage van Lucas Trip, dichter en befaamd Groninger. Een machtig man, in 1751 trad hij zelfs toe tot de raad van de stad Groningen. De inscripties van Engelhard, Gerdes, Klugkist, Trip en anderen geven een indruk van Klaas Willem Kiers' Groninger leerjaren. Ze laten ook zien dat hij na zijn vertrek uit Groningen het academisch en bestuurlijk netwerk, dat hij tijdens zijn studietijd opgebouwd had, goed onderhield en verder uitbouwde.

In het begraafboek van Zuidbroek staat genoteerd dat zijn vader in 1742 een weduwe en acht kinderen achterliet. Dat overlijden haalde een streep door de rekening van Klaas Willems academische ambities. Op 1 maart 1746 werd de op dat moment twintigjarige Klaas Willem lidmaat van de kerk in Zuidbroek.⁹ Zo'n aanneming tot lidmaat was voorwaardelijk voor het bekleden van overheidsfuncties, zowel lokaal als nationaal.

Met de vakken die hij in Groningen volgde, kwalificeerde hij zich voor een functie als militair ingenieur. Het Corps Ingenieurs telde vooral burgerzonen. De officieren van de infanterie en cavalerie keken ook om die reden neer op de militaire ingenieurs. Op hun beurt achtten de militaire ingenieurs zich kundiger dan de officieren van de oude stempel.¹⁰ Klaas Willem was (nog) geen officier, maar hij had zich blijkbaar in Groningen doen opmerken. Hij had het grote geluk dat in 1747 de stadhouder van Groningen en Friesland de nieuwe erfstadhouder voor alle gewesten werd: Willem IV. Deze Willem had zich al in zijn noordelijke jaren laten kennen als iemand met grote belangstelling voor de natuurwetenschappen en in het bijzonder voor de praktische toepassingen ervan. Nu hij als nieuwe stadhouder de kans kreeg een nieuwe militaire en intellectuele hofhouding samen te stellen, lagen er ook voor jongeren met ambitie en praktische zin veel kansen. Enig gewestelijk chauvinisme was Willem

daarbij niet vreemd: bijzondere talenten uit de noordelijke gewesten gaf hij bij voorrang de kans om zich te ontwikkelen tot instrumentmaker. Een van hen was Gerrit Cramer, die als instrumentmaker de stadhouder had overtuigd van zijn talent én in 1753 zijn opwachting maakte in Kiers' Album. Cramer en Kiers vormden met anderen een kring, waar de stadhouder graag een beroep op deed. Het was voor de stadhouder ook gemakkelijker om aan deze jongens uit het noorden de voorkeur te geven, omdat hij dankzij zijn contacten in Groningen en Friesland snel aan de weet kwam wat voor vlees hij in de kuip had. Of de families, van wie telgen op de nominatie stonden benoemd te worden, loyaal aan hem waren geweest, wist hij heel snel.

Militair ingenieur en 'Modellist'

Klaas Willem Kiers was een van de begaafde jongeren van wie de loopbaan, dankzij de door de stadhouder ingezette vernieuwingen, in een stroomversnelling kwam. Ongetwijfeld speelde mee dat er in Groningen mannen rondliepen die bij de stadhouder een goede ingang hadden en een goed woordje voor stadgenoten deden. Lucas Trip, een uitgesproken supporter van de Friese stadhouder, en ook andere Groningers kunnen Klaas Willem een duwtje in de goede richting hebben gegeven. Vermoedelijk trad Kiers in de loop van 1749 in dienst van de stadhouder en kreeg hij de functie van 'ingenieur-modellist'.

Al snel werd duidelijk wat hem te doen stond. In 1750 kwam hij naar vestingstad Nijmegen, verrichtte er in twee maanden tijd opmetingen en schetste details. Voor Kiers was het heel belangrijk om precies te weten wat de lengte, breedte en hoogte was van wat hij tekende. Waarschijnlijk had hij een medewerker voor het opnemen van de maten. Zelf nam Kiers het schetsen en tekenen voor zijn rekening.

Het werk van de 'Modellist' Kiers was echter voorwerk voor een model of een maquette. Dat bleek in april toen hem opgedragen werd 'op order van Syne Doorluchtigste', een 'Model Plan in Profilen' te maken, een maquette van de stad en vesting Nijmegen. De opdracht om een model te maken was een afzonderlijke opdracht, die volgde op de reeks schetsen en tekeningen van Nijmegen. De maquette zou uitgevoerd moeten worden in palmhout – in tegenstelling tot wat de naam suggereert heeft deze houtsoort niets te maken met palmbomen maar met het hout van de buxusboom. In de notulen liet Johannes Hop, secretaris van de Raad van State, noteren dat 'sekere ingenieur modellist van Zyn Hoogheid, Kiers genaamt' hem had gezegd dat de opdracht van de stadhouder kwam en dat hij werkruimte nodig had. Kiers had vervolgens aan Hop laten weten dat hij al met de 'commis van 's Lands Magazijnen' had overlegd en die wist wel een discrete plaats voor Kiers in 's Lands logement te Nymegen'.¹¹ Dat logement maakte deel uit van 's Lands Huysinge, een groot gebouw op de hoek van de Waalkade en de Papengas. Daar werkte Kiers aan de maquette, die naar eigen zeggen in 1751 werd 'Volvoert'. Onder het portret dat de van oorsprong Dordtse schilder Aart Schouman van Kiers vervaardigde, noteerde Jacob Spex

VESTINGSTAD NIJMEGEN

1750

In de schatkamer van het Nationaal Archief bevinden zich twee vrijwel onbekende plattegronden van de stad Nijmegen uit het jaar 1750. Daarbij ook nog een uniek schetsboek met een enorme reeks aan opmetingen en detailtekeningen. Maker van het schetsboek van die plattegronden is de Groninger militair ingenieur Klaas Willem Kiers. Hij kreeg van stadhouder Willem IV de opdracht om de stad en vesting in kaart te brengen, met als uiteindelijke doel: een maquette van het strategisch zo belangrijke Nijmegen. Die maquette is zoekgeraakt, maar het voorbereidend tekenwerk is bewaard gebleven. Dat is zeer uitzonderlijk: van heel wat vestingsteden is

er wel een plattegrond, maar de schetsen die zo'n plattegrond mogelijk maakten ontbreken.

Met de plattegronden en detailtekeningen loodst Kiers de kijker en lezer terug in de tijd, langs de Nijmeegse straten, poorten en vestingwerken van bijna drie eeuwen geleden. De detaillering van Kiers dwingt bewondering af.

Dit boek laat zien op welk kruispunt ingenieur Kiers, opdrachtgever Willem IV en de rumoerige stad en vesting Nijmegen elkaar halverwege de achttiende eeuw ontmoetten. Uit de overdaad aan detailtekeningen is een keuze gemaakt die inzicht geeft in het werk van Kiers en de rijkdom van het overgeleverde materiaal.

MET TWEE
UITVOUWBARE
KAARTEN

